

Paulina Antoń

Unia Europejska wobec zbrojnego wymiaru skrajnego fundamentalizmu islamskiego

1. *Uwagi wstępne*

Po fali ataków terrorystycznych o podłożu politycznym, które miały miejsce w Europie w drugiej połowie XX w., zagrożenie to odrodziło się na początku XXI w., mając jednak inne źródło, motywacje religijne. Terroryzm jest zjawiskiem wieloaspektowym, które przekształca się pod wpływem czasu i zmian cywilizacyjnych, dlatego nie istnieje jedna, powszechnie uznana definicja terroryzmu. Przyjmując, że współczesne ataki terrorystyczne w przeważającej części mają podłoże religijne, zbrojne działania fundamentalistów islamskich można określić mianem terroryzmu „ponowoczesnego”. Walter Laqueur scharakteryzował go jako zagrożenie o charakterze asymetrycznym, gdyż są to działania ugrupowań, które wykorzystują niekonwencjonalne metody walki w sytuacji swojej słabej pozycji militarnej¹. Zamachy terrorystyczne, które w ostatnich latach miały miejsce na terytorium państw Unii Europejskiej, były działaniem fanatyków religijnych, przeważnie związanych z fundamentalnymi nurtami islamu. Terroryzm inspirowany religijnie ma odmienny charakter od terroryzmu o charakterze narodowościowym czy politycznym, gdyż walka ma wymiar metafizyczny, a uzasadnienie zamachu wynika z nadania aktom terrorystycznym charakteru aktu sakralnego. W związku z tym, cechuje je duża nieprzewidywalność, a w przypadku działań ekstremistów islamskich złożenie życia w ofierze Allahowi jest tym cenniejsze, im większą liczbę niewiernych uda się zabić. Jednak utożsamianie islamu z terroryzmem jest ogromnym błędem, gdyż niejednorodność tej religii skutkuje wieloma różnicami, w tym odmiennym sposobem rozumienia dżihadu. Do świętej wojny najczęściej odwołują się fundamentaliści, traktując ją jako formę działania agresywnego². Choć dla większości wyznawców Allaha w islamie nie ma miejsca na ataki terrorystyczne, gdyż celów cywilnych nie powinno się

¹ R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 53.

² Zob. szerzej o różnicach w interpretacji dżihadu w J. Danecki, *Kłopoty z dżihadem [w:] Islam a terroryzm*, red. A. Parzymies, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2003, s. 45-59.

atakować, to jednak działania ekstremistów islamskich opierają się na odmiennych przesłankach, przedstawiają odmienny punkt widzenia³.

Rosnąca siła fundamentalizmu religijnego, który może przerodzić się w brutalny ekstremizm, jest jednym z największych zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa wewnętrznego państw Unii Europejskiej. Wzrost postaw skrajnie fundamentalistycznych w Europie zauważa się przede wszystkim wśród wyznawców islamu, w szczególności wśród młodych osób. Jest to narastający problem dla wielu państw europejskich, które stają się obiektem ataków terrorystycznych motywowanych religijnie. Analiza czynników, które wpłynęły na rozwój skrajnego fundamentalizmu islamskiego w UE, przejawiającego się m.in. w postaci aktów terroru, jakie miały miejsce na terytoriach państw Europy Zachodniej, a także ukazanie charakteru działań ochronnych podejmowanych na poziomie UE jest celem niniejszego artykułu. Przedsięwzięcia te skupiają się przeważnie na zapobieganiu, czyli ograniczaniu przyczyn prowadzących do radykalizacji postaw, których możliwym skutkiem są zamachy terrorystyczne. Działania te jednak w obliczu narastającej, zbrojnej aktywności fundamentalistów islamskich wydają się niewystarczające.

2. *Przed zamachami w Madrycie*

Wzrost aktywności ugrupowań skrajnie fundamentalistycznych i przenoszenie ich zbrojnych działań na terytorium państw Europy Zachodniej uzewnętrznił się w postaci krwawych ataków terrorystycznych przeprowadzonych w europejskich stolicach. Zbrojne działania ekstremistów islamskich nie są nowym zjawiskiem, ale z pewnością nabierają na sile, w szczególności w przypadku działań na terytorium Europy. Magdi Allam stwierdza, że Zachód stał się islamskim bastionem, z którego eksportuje się zarówno radykalne nurty islamu, jak i samych mużahedinów (zdolnych do walki), a nawet szahidów (męczenników)⁴. Nie jest to odosobnione stanowisko, gdyż po wielu latach w coraz większym stopniu dostrzega się stworzoną przez państwa Europy Zachodniej furtkę dla rozwoju i działalności ugrupowań skrajnie fundamentalistycznych. Zamachy terrorystyczne przeprowadzone przez islamskich fundamentalistów, które miały miejsce na terytorium Europy po 2004 r., pokazały, że nie może ona czuć się bezpiecznie, a rosnąca siła skrajnego fundamentalizmu islamskiego będzie jednym z największych zagrożeń i jednocześnie wyzwań dla przyszłości UE.

³ Zob. szerzej na temat muzułmańskiego punktu widzenia na terroryzm i ataki samobójcze w: *Terroryzm i zamachy samobójcze. Muzułmański punkt widzenia*, red. E. Capan, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2007.

⁴ M. Allam, *Kamikadze made in Europe. Czy Zachodowi uda się pokonać islamskich terrorystów*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2008, s. 10.

Dlaczego Europa stała się fabryką islamskich kamikadze, a także celem zamachów terrorystycznych? Wydaje się, że wpłynęło na to kilka czynników. Wiele z nich związanych jest z podstawami funkcjonowania UE np. powstanie wspólnego rynku oraz strefy Schengen, w ramach których urzeczywistnia się cztery swobody. Brak kontroli na granicach wewnętrznych, a także swobodny przepływ towarów, usług czy kapitału ułatwia działalność ekstremistycznym grupom, a jednocześnie ogranicza skuteczność działań służb odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa. Ponadto UE dąży do stworzenia „piątej swobody” dotyczącej przepływu informacji. Po pierwsze, chociaż podejmuje się liczne działania zmierzające do ograniczenia dostępu do nielegalnych treści publikowanych w internecie, niemożliwym pozostaje pełna kontrola wirtualnego egzystowania i komunikacji ugrupowań mających charakter terrorystyczny. Szara strefa w internecie stwarza wiele nowych możliwości rozwoju i działania dla tego typu grup. Po drugie, w dobie cyfryzacji i nieograniczonego przepływu informacji, islamskim ekstremistom łatwo jest oddziaływać na opinię publiczną na większą skalę, często zwiększając poczucie zagrożenia wśród obywateli UE.

W państwach Europy Zachodniej duży odsetek imigrantów stanowią Muzułmanie, dlatego naturalnym wydaje się, że wśród sporych środowisk muzułmańskich o wiele łatwiej znajdzie się ochotników gotowych oddać życie za Allacha. Do czasu zamachów w 2004 r., fundamentalistyczne ugrupowania islamskie, z większą skutecznością werbowwały przyszłych szahidów, dzięki współpracy z radykalnymi duchownymi. W tolerancyjnych państwach UE islamscy duchowni, przynajmniej do wydarzeń w Madrycie, posiadali o wiele większą swobodę głoszenia swoich poglądów niż w krajach muzułmańskich. Co więcej, islamskie organizacje umiejętnie wykorzystując rozwinięte prawa mniejszości w demokratycznych systemach państw UE, osiągały pewną swobodę działania. Pod koniec XX w. wiele europejskich państw stało się także schronieniem dla bojowników muzułmańskich walczących nie tylko na Bliskim Wschodzie, ale także w Czeczeni czy Serbii. Obecnie głównym polem werbunku ochotników stały się młode pokolenia imigrantów zamieszkujących państwa europejskie. To właśnie wśród nich następuje największy wzrost radykalizacji postaw, które prowadzą do brutalnych działań motywowanych ideą dżihadu⁵. Podłożem tych niebezpiecznych tendencji jest sprzeciw wobec kultury zachodniej, wynikający z pewnego rodzaju deprivacji społecznej i kon-

⁵ Artur Wejkszner wyróżnia trzy etapy rozwoju dżihadyzmu w Europie. Pierwszy okres trwał do 1998 r. i opierał się na funkcjonowaniu sieci terrorystycznych, które werbowwały weteranów wojny afgańskiej. W drugim etapie trwającym do 2005 r. kraje europejskie stały się areną działań dżihadystów, a kluczową rolę odgrywały w nim osoby wychowywane w Europie, ale posiadające bliskie kontakty z strukturami organizacji terrorystycznych w Azji. Trzeci okres rozpoczął się w 2005 r. i trwa do chwili obecnej. Osoby urodzone na terytorium Europy rekrutują się do ruchów bojowych, a komórki terrorystyczne tworzą się oddolnie, a nie poprzez aktywność przysyłanych z baz ugrupowań mudżahedinów. A. Wejkszner, *Ewolucja zagrożenia dżihadystycznego w Europie*, Przegląd Strategiczny, nr 7, 2014, s. 227-228.

fliktu kulturowego z miejscową ludnością. Młode pokolenia, które nie akceptują wartości, a także charakteru życia obywateli UE, poszukują swojej tożsamości w radykalnym islamie⁶. W wielu przypadkach poczucie odrzucenia, gorsza sytuacja życiowa i obwinianie za ten stan kraju zamieszkania może prowadzić do radykalizacji postaw, a następnie do agresji⁷. Z drugiej strony islamscy kamikadze to często osoby dobrze wykształcone, posiadające wysoki status majątkowy oraz praworządni obywatele danego państwa, którzy w kontakcie z fundamentalnymi grupami doznali „prania mózgu”⁸. Jak stwierdza Allam: „trudno odróżnić tych nowych terrorystów. Doskonale przystosowali się do naturalnego środowiska, z którego wyrosli. Przypominają swoich rodaków pod absolutnie każdym względem. Z wyjątkiem tego, co kryją w duszy i umyśle”. Nawrócenie na radykalizm, dokonujące się właśnie na terytorium Europy, jest jednym z największych problemów dla państw UE, gdyż atak pochodzi z wewnątrz, a wrogowie systemu doskonale kamuflują się w społeczeństwie, by w nieoczekiwanym momencie zaatakować.

3. *Zamachy w Madrycie początkiem zmian w UE*

Wzmoczona aktywność fundamentalnych islamistów na terenie UE była odczuwalna jeszcze przed zamachami w Madrycie w 2004 r.⁹. Wydaje się jednak, że państwa europejskie nie do końca wierzyły w możliwość ataku podobnego do zamachu na *World Trade Centre (WTC)* na własnym terytorium. Wydarzenia w Madrycie zmieniły sposób postrzegania terroryzmu motywowanego religijnie w Europie, a ugrupowania skrajnych fundamentalistów stały się głównym punktem zainteresowania europejskich służb specjalnych. Dwa największe zamachy terrorystyczne przeprowadzone przez islamskich ekstremistów na terytorium UE: w Madrycie w 2004 r. i w Londynie 2005 r. łączyło wiele podobieństw, z których najważniejszym było precyzyjne zaplanowanie i wykonanie ataku podjętego przez grupę młodych mężczyzn, w tym także obywateli zaatakowanych państw lub osób doskonale zasymilowanych ze społeczeństwem. W coraz większym zakresie zbrojny wymiar skrajnego islamu, przejawiający się w postaci aktów terroru w granicach państw członkowskich UE, jest działaniem nie tylko zorganizowanych ugrupowań, ale także małych grup lub nawet pojedynczych osób, zwanych samotnymi wilkami, czego tragicznym przykładem jest atak w siedzibie tygodnika *Charlie Hebdo* w Paryżu.

⁶ Zob. D. Szlachter, *Terroryzm skrajnych fundamentalistów islamskich (islamistów) w Unii Europejskiej*, <http://www.terroryzm.com/terroryzm-skrajnych-fundamentalistow-islamskich-islamistow-w-unii-europejskiej/>

⁷ Zob. tamże.

⁸ Zob. R. M. Machnikowski, *Al Kaida w Europie – modus operandi*, *Lekarz Wojskowy*, nr. 1, 2008, s. 19.

⁹ Przykładowo w 1994 r. czterech algierskich terrorystów należących do Zbrojnej Grupy Islamskiej wprowadziło samolot linii Air France, a w lipcu 1995 r. algierscy islamscy podłożyli bomby w paryskim metrze na stacji Saint-Michel.

Kluczowym momentem dla zmiany postrzegania zagrożeń ze strony fundamentalistów islamskich stał się 11 marca 2004 r. Wszystko zaczęło się od eksplozji na stacji Atocha, w godzinach porannych, kiedy w środkach transportu publicznego przebywała największa liczba osób. Celem było zabicie jak największej liczby niewiernych, gdyż „w efekcie symultanicznych ataków bombowych na cztery pociągi w ciągu czterech minut zginęło 191 osób, a ponad dwa tysiące zostało rannych, w tym wielu bardzo ciężko”¹⁰. Początkowo władze Hiszpanii winą za przeprowadzony zamach obarczyły baskijską organizację ETA – (*Euskadi Ta Askatasuna* – Baskonia i Wolność), jednak jeszcze tego samego dnia do zamachu przyznała się Brygada Abu Hafs al Masriego, powiązana z Al-Kaidą. Odnaleziono także nagranie, w którym do dokonania zamachu przyznał się Abu Dujan al Afgani – samozwańczy rzecznik Al-Kaidy w Europie¹¹. Kolejne ślady w śledztwie wskazywały, że za zamachem stoi marokańska Islamska Grupa Zbrojna. Próba schwytania winnych, w tym dwóch domniemanych przywódców grupy: „Tunezyjczyka” Serhane ben Abdelmachidego Facheta i „Chińczyka” Jamala Ahmidana okazała się wielką klęską hiszpańskich służb, gdyż grupa zamachowców wysadziła się w powietrze¹². Zamachy w Madrycie miały miejsce w okresie zbliżających się wyborów parlamentarnych, które wygrała Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza (PSOE) na czele z José Luisem Zapatero. Celem zamachów terrorystycznych w Madrycie było dokonanie odwetu za udział wojsk hiszpańskich w okupacji Iraku oraz zastraszenie społeczeństw pozostałych państw uczestniczących w interwencji zbrojnej tego kraju. Spełnienie żądań islamskich fundamentalistów powiązanych z Al-Kaidą w sprawie wycofania sił hiszpańskich z Iraku nastąpiło po objęciu władzy przez Zapatero.

Podobny cel odnośnie do wycofania wojsk brytyjskich z Iraku, miały zamachy terrorystyczne w Londynie w 2005 r. W wielu aspektach ich charakter był podobny do ataków dokonanych w Madrycie. Wśród podobieństw wskazuje się zbliżony profil zamachowców: młody wiek, stosunkowo dobra sytuacja materialna, asymilacja z ludnością państwa zamieszkania oraz sam sposób zrealizowania zamachów: precyzja zaplanowania, synchronizacja przeprowadzenia ataków oraz podobny sposób działania, gdyż wybuchy bomb nastąpiły w miejscach o dużym natężeniu ruchu, a założeniem była maksymalizacja ofiar (w tym też celu przy produkcji bomby wykorzystano gwoździe). Podobnie jak w Madrycie bomby eksplodowały w godzinach porannego szczytu, a wybór daty zamachu nie był przypadkowy, gdyż właśnie wtedy miał miejsce szczyt grupy G8, który odbywał się w Gleneagles. 7 lipca 2005 r. niewiele przed godziną 9 pomiędzy stacjami Liverpool Street i Aldgate londyńskiego metra doszło do pierwszej eksplozji. W ciągu

¹⁰ R.M. Machnikowski, wyd. cyt., s. 5.

¹¹ Zob. Z. Jakubowska, *Madryt 11 marca*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2005, s. 76, 82.

¹² Zob. tamże, s. 130-135.

kolejnych chwil napłynęły informacje o problemach na kolejnych stacjach, a kiedy eksplodował autobus w centrum miasta, było już wiadomo, że nie była to awaria metra, ale zamach terrorystyczny, co niebawem zostało potwierdzone przez brytyjską policję¹³. Transport publiczny został sparaliżowany, a całe miasto pogrążyło się w chaosie. Celem zamachu była maksymalizacja ofiar śmiertelnych, dlatego ataków dokonano pomiędzy stacjami metra, co dodatkowo utrudniało akcję ratunkową i ewakuację ocalałych pasażerów. Podobnie jak w hiszpańskiej stolicy, w ciągu niewielkich odstępów czasu doszło do kilku wybuchów, które przyniosły śmierć 56 osobom (w tym 4 terrorystom), a 700 pozostałym ciężkie obrażenia¹⁴. W niewielkim odstępie czasu do przeprowadzenia zamachów przyznało się nieznane ugrupowanie ekstremistów islamskich mających powiązanie z Al-Kaidą. Wskazaniem powodem zamachu miał być odwet za udział wojsk brytyjskich w interwencji w Iraku oraz przesłanie ostrzeżenia rządowi pozostałych państw¹⁵. Wskazując podobne motywacje, do przeprowadzania zamachów przyznały się także Brygady Abu Hafsa al-Masriego¹⁶. Działania służb specjalnych i policji umożliwiły zidentyfikowanie zamachowców, którymi byli Germaine Lindsey, Mohammed Siddique Khan, Shehzad Tanweer i Hasib Hussain¹⁷. Trzech z nich urodziło się w Wielkiej Brytanii, w większości były to osoby dobrze wykształcone, lubiane w społeczeństwie i nie mające konfliktów z prawem. Ich profil pokazuje, w jak trudny sposób wykryć w społeczeństwie przyszłych kamikadze. Niecałe dwa tygodnie później inna grupa islamskich fundamentalistów próbowała dokonać kolejnych wybuchów w londyńskiej komunikacji miejskiej i tylko przypadek ocalił kolejne istnienia, gdyż bomby nie eksplodowały, prawdopodobnie z powodu niewłaściwego przechowywania¹⁸.

Wydarzenia, które miały miejsce w ostatnim czasie w Paryżu, czyli atak na redakcję tygodnika *Charlie Hebdo*, mają zupełnie inny charakter niż powyższe zamachy terrorystyczne, ale ukazują stopień radykalizacji postaw wśród młodych muzułmanów mieszkających w UE. Na przykładzie tego tragicznego wydarzenia można zaobserwować zmianę działań islamskich ekstremistów, które w coraz większym stopniu opierają się o działania małych grup lub pojedynczych osób zwanych samotnymi wilkami. Zamachy tego typu stają się coraz groźniejszym zjawiskiem. Osoby odpowiedzialne za zabójstwa dokonane w Paryżu były w pewien sposób powiązane z terrorystycznymi ugrupo-

¹³Zob. *Minuta po minucie*, http://www.bbc.co.uk/polish/worldnews/story/2005/07/050707_london_.shtml

¹⁴J. Banaś, *Podziemne osobliwości i tragedie*, http://wyborcza.pl/alehistoria/1,144102,17530239,Podziemne_osobliwosci_i_tragedie.html

¹⁵Zob. *Kto stoi za zamachami?*, http://www.bbc.co.uk/polish/worldnews/story/2005/07/050707_attack_who.shtml.

¹⁶Zob. R.M. Machnikowski, wyd. cyt., s. 15.

¹⁷Zob. *Wlk. Brytania: Upamiętniono ofiary zamachów z 7 lipca 2005 r.*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,4297646.html>.

¹⁸Zob. R.M. Machnikowski, wyd. cyt., s. 17.

waniami skrajnie fundamentalistycznymi, jednak w przeciwieństwie do zamachów terrorystycznych, jakie miały miejsce w europejskich stolicach, w tym przypadku miały zginąć konkretne osoby, ci, którzy obrazili Mahometa. Ponadto wydarzenia te po raz kolejny udowadniają, że to właśnie młode osoby stają się wyznawcami radykalnych nurtów islamu. Pewnym podobieństwem do zamachów w Londynie i Madrycie jest metodyczność działań, które zostały przeprowadzone w spokojny i przemyślany sposób. 7 stycznia 2015 r. o 11.30 do redakcji *Charlie Hebdo* z okrzykiem „*Allahu Akbar*” wkroczyli uzbrojeni mężczyźni, którzy zamordowali 12 pracowników satyrycznego tygodnika¹⁹. Jak się później okazało, byli to bracia Said i Cherif Kouachi. Gdy trwały poszukiwania zamachowców, samotny rewolwerowiec powiązany z zamachowcami, zastrzelił dwie osoby w podparyskim Montrouge. Obława policyjna przestępców w drukarni w Dammartin-en-Goel trwała prawie równocześnie z wydarzeniami w koszernym sklepie w Paryżu, w którym zabarykadował się Amedy Coulibaly żądający uwolnienia braci Kouachi²⁰. Przykład *Charlie Hebdo* pokazuje, że ekstremizm prowadzący do zbrojnych czynów, mających także charakter terrorystyczny, w coraz większym stopniu będzie dziełem samotnych wilków. Ich czyny mogą być równie niebezpieczne jak ataki terrorystyczne przeprowadzone przez zorganizowane grupy. Podobnie jak w przypadku zamachów z 2004 r. i 2005 r. wcześniejsze wykrycie domniemanych sprawców jest niezwykle trudne, gdyż są to osoby doskonale kamuflujące się w społeczeństwie.

4. *Działania UE wobec aktów terrorystycznych ze strony fundamentalistów islamskich*

W walce z terroryzmem inspirowanym religijnie UE koncentruje się przede wszystkim na zapobieganiu, polegającym na ograniczaniu radykalizacji postaw prowadzących do brutalnego ekstremizmu i przystępowania do organizacji skrajnie fundamentalistycznych, wykorzystujących ataki terrorystyczne jako metodę walki. Zamachy z 2004 r. przyczyniły się do zmiany stanowisk wielu państw członkowskich UE w zakresie współpracy w ramach walki z terroryzmem. Co prawda, już od lat 70. XX w. rozwijano pewne formy współpracy w zakresie przeciwdziałania aktom terrorystycznym, przede wszystkim poprzez utworzenie i rozwój grupy TREVI (*Terrorisme, Radicalisme, Extremisme, Violence Internationale*). Jednak państwa UE sceptycznie odnosiły się do zacieśniania form współpracy, traktując terroryzm jako zagrożenie związane z bezpie-

¹⁹Zob. *Zamach na „Charlie Hebdo”*, <http://www.tvn24.pl/raporty/zamach-na-charlie-hebdo,939>.

²⁰Zob. *Charlie Hebdo attack: Three days of terror*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>.

czeństwem wewnętrznym danego państwa²¹. Ewentualna współpraca w tym obszarze miała charakter bilateralny. Zamachy w Madrycie uwidoczniły inną formę terroryzmu, jakim jest terroryzm mający podłoże religijne. W wielu krajach dostrzeżono, że walka z aktami terrorystycznymi ze strony islamskich ekstremistów wymaga wspólnego działania wszystkich państw członkowskich, jako że ataki te różnią się od ataków terrorystycznych przeprowadzanych przez ugrupowania separatystyczne czy narodowowyzwoleńcze. Jeszcze przed 2004 r. na skutek wydarzeń związanych z zamachem na WTC, UE przyjęła *Europejską Strategię Bezpieczeństwa*, w której wskazano pięć kluczowych zagrożeń dla bezpieczeństwa Europy: terroryzm, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia, konflikty regionalne, rozpady państw i przestępczość zorganizowaną²². W strategii wskazano, że ostatnia fala terroryzmu ma podłoże religijne, a sama Europa jest zarówno celem, jak i bazą terroryzmu, gdyż wiele baz logistycznych Al-Kaidy zostało wykrytych w państwach UE²³. Pomimo tego, że Europa zakładała zagrożenie ze strony ekstremistów islamskich, wiele postanowień strategii nie było realizowanych. Chęć współpracy wyrażona w dokumentach nie miała realnego przełożenia na rzeczywistość, dlatego też w *Deklaracji w sprawie zwalczania terroryzmu*²⁴ przyjętej po zamachach w Madrycie na posiedzeniu nadzwyczajnym Rady Europejskiej podkreślono, że celem wszystkich państw członkowskich UE powinno być przyjęcie rozwiązań, które były przedmiotem wcześniejszych dyskusji, ale z powodu braku woli i chęci do ich wprowadzenia pozostawały w obszarze debat, a nie realnych działań. Zaakcentowano istotę solidarności wobec walki z terroryzmem, która miała zostać wyrażona w klauzuli solidarności²⁵. Określono także strategiczne cele UE w zakresie walki z terroryzmem, którymi były: pogłębienie międzynarodowego porozumienia i wzmocnienie międzynarodowych wysiłków w walce z terroryzmem; ograniczenie dostępu terrorystów do finansowych i innych zasobów ekonomicznych; maksymalizacja zdolności instytucji UE i państw członkowskich do wykrywania, śledzenia i sądenia terrorystów oraz do zapobiegania atakom terrorystycznym; zapewnienie bezpieczeństwa transportu międzynaro-

²¹ Zob. M. Narojek, *Unia Europejska wobec terroryzmu po zamachach w Madrycie – wybrane aspekty*, [w:] *Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, red. K. Liedl, J. Marszałek-Kawa, Sz. Wudarski, Dom Wydawniczy "Duet", Toruń 2006, s. 54.

²² Zob. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, *Bezpieczna Europa w lepszym świecie- Europejska Strategia Bezpieczeństwa*, Bruksela 12 grudnia 2003 r., [http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/mointintgr.nsf/0/122ECE1168BF95B1C1256E7500562E67/\\$file/ME7012.pdf?Open](http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/mointintgr.nsf/0/122ECE1168BF95B1C1256E7500562E67/$file/ME7012.pdf?Open).

²³ Zob. tamże, s. 96.

²⁴ Zob. *Deklaracja w sprawie zwalczania terroryzmu*, Bruksela 25 marca 2004 r., Priorytety i konkluzje Prezydencji UE w latach 2002 – 2005, Monitor Europejski. Wydanie specjalne, [http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/moint.nsf/0/F34A979215252B0CC125710D0036E59F/\\$file/ME_23%2896%2916.pdf?Open](http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/moint.nsf/0/F34A979215252B0CC125710D0036E59F/$file/ME_23%2896%2916.pdf?Open).

²⁵ Klauzula solidarności otrzymała moc prawną na mocy art. 222 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. U. C., 2012, nr 326, s. 148.

dowego oraz skutecznego systemu ochrony granic; wzmocnienie zdolności UE i państw członkowskich do przeciwstawienia się konsekwencjom ataków terrorystycznych; określenie czynników sprzyjających rozwojowi terroryzmu; wzmocnienie zdolności do walki z terroryzmem w państwach trzecich²⁶. W deklaracji wyszczególniono działania, które umożliwiłyby realizację wyznaczonych celów poprzez zwiększenie współpracy między państwami członkowskimi w zakresie legislacyjnym, informacyjnym i operacyjnym, w tym: lepsze wykorzystanie Systemu Informacyjnego Schengen (SIS) i Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS), baz danych DNA i odcisków palców; wzmocnienie kontroli granicznych i usprawnienie wymiany danych; wzmocnienie współpracy pomiędzy poszczególnymi służbami państw członkowskich; podjęcie działań na rzecz zapobiegania finansowaniu terroryzmu, zabezpieczenie transportu i ludności, w tym pomoc ofiarom ataków terrorystycznych oraz zwiększenie współpracy międzynarodowej w zakresie walki z terroryzmem²⁷.

Istotnym postanowieniem zawartym w deklaracji była zgoda na powołanie koordynatora ds. zwalczania terroryzmu, koordynującego działania Rady w zakresie zwalczania terroryzmu²⁸. Poza kluczowym zadaniem dotyczącym zarządzania antyterrorystycznymi działaniami, koordynator analizuje instrumenty, którymi dysponuje UE w zakresie walki z terroryzmem, a także składa Radzie raporty, śledząc realizację decyzji Rady oraz unijnej strategii w walce z terroryzmem, przedstawia Radzie kierunki działania i zalecenia polityczne, dba o aktywność UE w walce z terroryzmem, a także odpowiednią współpracę z państwami trzecimi w tym wymiarze²⁹.

W trakcie spotkania RE w czerwcu 2004 r. został przyjęty zmieniony *Plan działania w sprawie zwalczania terroryzmu (EU Plan of Action on Combating Terrorism)*³⁰, w którym skonkretyzowane zostały postanowienia zawarte w deklaracji. Poprzedni plan działania, przyjęty w 2001 na skutek zamachu na WTC, uległ przekształceniu zgodnie z zaleceniami deklaracji. W planie wyznaczono siedem kluczowych pól działania w zakresie walki z terroryzmem, którymi były: zwiększenie międzynarodowych wysiłków na rzecz walki z terroryzmem; ograniczenie dostępu terrorystów do środków finansowych i gospodarczych; zwiększenie skuteczności organów UE i państw członkowskich w zakresie wykrywania, prowadzenia dochodzeń i ścigania terrorystów oraz zapobiegania atakom terrorystycznym; zapewnienie bezpieczeństwa transportu międzynarodowego i wzmocnienie ochrony na granicach zewnętrznych UE;

²⁶ Tamże, s. 192-193.

²⁷ Tamże, s. 186-191.

²⁸ Pierwszym koordynatorem UE ds. zwalczania terroryzmu został Gijs de Vries. Obecnie stanowisko to sprawuje Gilles de Kerchove.

²⁹ Zob. *Koordynator ds. zwalczania terroryzmu*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>

³⁰ Zob. *EU Plan of Action on Combating Terrorism*, Bruksela 15 czerwca 2004 r., 10586/04.

zwiększenie zdolności UE i państw członkowskich do radzenia sobie ze skutkami ataków terrorystycznych; identyfikowanie czynników przyczyniających się do wspierania i rekrutacji do terroryzmu; wzmocnienie w ramach stosunków zewnętrznych UE z państwami trzecimi ich zobowiązań i zdolności antyterrorystycznych³¹.

Po zamachach w Londynie RE przyjęła dwa kluczowe dokumenty dotyczące walki z terroryzmem, którymi były *Strategia w zakresie zwalczania terroryzmu*³² i *Strategia ws. zwalczania radykalizacji postaw i rekrutacji do organizacji terrorystycznych*³³. Zgodnie z założeniem pierwszej strategii państwa europejskie mają „zwalczać terroryzm w skali światowej, przestrzegając praw człowieka, by Europa była miejscem bezpieczniejszym i obszarem wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości dla swoich obywateli”³⁴. W skład tego strategicznego zobowiązania wchodzi cztery kategorie działania: zapobieganie, ochrona, ściganie i reagowanie, które stanowią filary walki z terroryzmem³⁵. Podstawowym, a jednocześnie kluczowym działaniem w walce z terroryzmem jest eliminacja przyczyn, które skłaniają ludzi do radykalizacji postaw i rekrutacji do organizacji terrorystycznych. Priorytetowe obszary działania w tym wymiarze zostały skonkretyzowane w strategii ws. zwalczania radykalizacji postaw i rekrutacji do organizacji terrorystycznych. W drugim filarze działania UE winny skupiać się na zapewnieniu prawidłowej ochrony obywateli, transportu i strategicznej infrastruktury poprzez poprawę bezpieczeństwa paszportów unijnych, modyfikację VIS i SIS, a także dokonywanie oceny rzeczywistego zagrożenia granic zewnętrznych UE i wzmocnienia ich ochrony³⁶. Udaremnianie działalności terrorystycznej i ściganie inspiratorów i wykonawców w wymiarze międzynarodowym jest kolejnym, kluczowym polem aktywności antyterrorystycznej UE. Najistotniejszym założeniem jest zakłócanie planowania zamachów, a tym samym skuteczne ich eliminowanie m.in. poprzez odcięcie terrorystów od źródeł finansowania oraz od środków ułatwiających zorganizowanie ataków, a także stawianie zamachowców przed wymiarem sprawiedliwości. Celem jest pełne wykorzystanie potencjału krajowego poprzez maksymalizację współpracy policyjnej i sądowej oraz usprawnienie praktycznej wymiany informacji³⁷. Ostatnim unijnym priorytetem w walce z terroryzmem jest reagowanie dotyczące postępowania w przypadku wystąpienia zamachu. W duchu solidarności należy rozwijać środki, które będą minimalizować straty

³¹ Zob. tamże, s.5.

³² Zob. *Strategia Unii Europejskiej w dziedzinie walki z terroryzmem*, Bruksela 30 listopada 2005 r., 14469/4/05.

³³ Zob. *The European Union Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*, Bruksela 24 listopada 2005 r., 14781/1/05.

³⁴ Zob. *Strategia Unii Europejskiej w dziedzinie walki z terroryzmem ...*, dz.cyt., s. 2.

³⁵ Zob. tamże, s. 3.

³⁶ Zob. tamże s. 11.

³⁷ Zob. tamże, s. 12-14.

powstałe na skutek zamachów oraz poprawiać zdolności do likwidacji następstw tych ataków. Jako główne priorytety w tym filarze wskazano: przyjęcie na szczeblu unijnym ustaleń dotyczących koordynacji działań w sytuacjach kryzysowych, rewizję mechanizmu ochrony ludności, przeprowadzanie ocen ryzyka, wymianę dobrych praktyk związanych z udzielaniem pomocy ofiarom ataków i ich rodzinom oraz poprawę współpracy z organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się reakcjami na ataki terrorystyczne³⁸. W strategii podkreślono, że główny ciężar walki z terroryzmem ponoszą państwa członkowskie, a UE wspomaga te działania poprzez wzmacnianie potencjału państw członkowskich, ułatwianie współpracy europejskiej, budowę zbiorowego potencjału i wspieranie partnerstwa międzynarodowego³⁹.

W UE główny nacisk kładzie się na pierwszy filar działania w walce z terroryzmem, którym jest zapobieganie, czyli ograniczanie przyczyn prowadzących do radykalizacji postaw, których możliwym skutkiem są zamachy terrorystyczne. Zarysowane w *Strategii ws. zwalczania terroryzmu* obszary aktywności UE związane z zapobieganiem zostały rozwinięte i sprecyzowane w przyjętej w tym samym czasie *Strategii ws. zwalczania radykalizacji postaw i rekrutacji do organizacji terrorystycznych*. Podkreślono w niej, że choć Europa doświadczyła różnych typów terroryzmu, to ekstremiści inspirowani przez Al-Kaidę stali się głównym zagrożeniem terrorystycznym dla UE. Nie wykluczając zagrożenia ze strony innych odmian terroryzmu, działania UE dotyczące radykalizacji i rekrutacji do organizacji terrorystycznych koncentrują się przede wszystkim na walce z terroryzmem inspirowanym religijnie⁴⁰. Działania UE w zakresie zapobiegania radykalizacji postaw i werbowania do grup terrorystycznych zostały podzielone na trzy główne kategorie, którymi są: zakłócanie działalności sieci i osób rekrutujących; zapewnienie, że umiarkowane głosy przeważały nad ekstremistycznymi; oraz jeszcze szersze propagowanie bezpieczeństwa, sprawiedliwości, demokracji i szans dla wszystkich⁴¹. Gwarantem spełnienia tych założeń pozostają państwa członkowskie, zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym czy lokalnym, gdyż to one kierują polityką społeczną, edukacyjną i gospodarczą, tak aby sprzyjała ona równości i integracji w ramach głównego nurtu społeczeństwa. Państwa członkowskie określają także swoją politykę zagraniczną oraz strategiczne cele w zakresie obrony i bezpieczeństwa, dlatego strategia ma przyczynić się do usprawnienia prac na poziomie krajowym w oparciu o wspólne normy i działania na rzecz zwalczania radykalnych postaw⁴².

³⁸ Zob. tamże, s. 17.

³⁹ Zob. tamże, s. 4.

⁴⁰ Zob. *the European Union Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*, dz.cyt., s. 2.

⁴¹ Zob. tamże, s. 3.

⁴² Zob. tamże, s. 6.

W 2008 r. dokonano aktualizacji strategii, podkreślając konieczność wzmocnienia działań, które będą skuteczne w rozwiązaniu zmieniającego się problemu radykalizacji. Wskazano, że należy skutecznie dostrzegać radykalnych zachowań, czemu ma służyć skuteczne monitorowanie internetu, wymiana krajowych ocen i analiz, a także kontrolowanie osób podróżujących do stref konfliktowych, oraz ograniczać działalność radykalistów m.in. w więzieniach, ośrodkach edukacji i formacji religijnej oraz w miejscach kultu⁴³.

Jednym z istotnych obszarów walki z terroryzmem jest ograniczenie źródeł finansowania ugrupowań terrorystycznych. Celem *Strategii UE wobec zwalczania finansowania terrorystów*, przyjętej w 2004 r.⁴⁴, jest identyfikacja i zakłócenie mechanizmów umożliwiających finansowanie terroryzmu oraz zmniejszenie i wyeliminowanie przepływów finansowych dla terrorystów, czego efektem ma być rozbitcie ich działalności. Dla osiągnięcia tego założenia działania podejmowane przez organy UE i państwa członkowskie w tym zakresie powinny zostać ujednocnione⁴⁵.

Europejska Strategia Bezpieczeństwa z 2003 r. została znowelizowana przez przyjętą w dniach 25-26 marca 2010 r. *Strategię bezpieczeństwa wewnętrznego UE – dążąc do europejskiego modelu bezpieczeństwa*⁴⁶. Zgodnie z nią, terroryzm pozostaje jednym z największych zagrożeń dla UE. W strategii określono narzędzia, które ułatwiłyby współpracę w walce ze wskazanymi przez UE zagrożeniami oraz sformułowano dziesięć strategicznych działań niezbędnych dla zapewnienia bezpieczeństwa Europy. Dokument ten konkretyzuje zalecenia wskazane w *Programie Sztokholmskim* przyjętym w 2010 r., który określał strategiczne wytyczne działań ustawodawczych i operacyjnych w Przestrzeni Wolności Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (PWBIS)⁴⁷. W programie podkreślono, że terroryzm stanowi jedno z głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa UE, dlatego po raz kolejny potwierdzono istotę funkcjonowania i rozwijania czterech filarów zwalczania terroryzmu w UE, jednak zaapelowano o wzmocnienie działań w zakresie zapobiegania⁴⁸. Zgodnie z tym, państwa członkowskie powinny wzmocnić mechanizmy wcześniejszego wykrywania zagrożeń i radykalizacji postaw, natomiast KE, Rada oraz państwa członkowskie powinny dążyć do usprawnienia inicjatyw zmierzających do przeciwdziałania radykalizacji w słabszych grupach ludności m.in. poprzez

⁴³ Zob. *Revised EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*, Bruksela, 14 listopada 2008 r., 15175/08.

⁴⁴ Zob. *the fight against terrorist financing*, Bruksela 14 grudnia 2004 r., 16089/04.

⁴⁵ Zob. tamże.

⁴⁶ Zob. Urząd Publikacji Unii Europejskiej, *Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej. Dążąc do europejskiego modelu bezpieczeństwa*, Luksemburg 2010.

⁴⁷ *Program Sztokholmski – otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli*, Dz. U. C., 2010, nr 115.

⁴⁸ Zob. tamże, s. 24.

zwiększenie działań integrujących i ograniczających dyskryminację oraz wzmocnienie działań na poziomie lokalnym, aby zrozumieć u podstaw czynniki motywujące do radykalizacji postaw i działalności terrorystycznej⁴⁹. Podkreślono istotę podejmowanych przez UE działań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa transportu, a także ograniczeniem finansowania terrorystów oraz zgodności antyterrorystycznych działań UE z prawem międzynarodowym⁵⁰.

Walka z terroryzmem motywowanym religijnie w ramach zapobiegania UE skupia się na ograniczaniu radykalizacji postaw, które skutkowałyby przystępowaniem do organizacji terrorystycznych. W konkluzjach Rady z czerwca 2013 r. wezwano do aktualizacji strategii UE w zakresie radykalizacji postaw i rekrutacji do organizacji terrorystycznych,⁵¹ gdyż zjawisko to niezmiennie ewoluje pod wpływem zmian cywilizacyjnych i postępu technologicznego. Przykładem jest doskonale wykorzystywanie internetu przez terrorystów, w tym mediów społecznościowych. Odpowiedzią na wezwanie Rady był komunikat KE dotyczący radykalizacji prowadzącej do terroryzmu i brutalnego ekstremizmu, w którym zaakcentowano, że problem radykalizacji od momentu ostatniej aktualizacji strategii uległ znacznemu pogłębieniu⁵². Przepisy prawne, w szczególności normy o charakterze międzynarodowym, nie są w stanie sprostać tak szybkiej ewolucji terroryzmu⁵³. W związku z tym, najważniejsze zadania podejmowane są z ramienia państw członkowskich, jednak zobowiązaniem UE jest wspieranie państw w walce z radykalizacją postaw, gdyż zjawisko to w wielu aspektach ma charakter transgraniczny. W komunikacie wyszczególniono dziesięć pól aktywności, które posłużą zwalczaniu radykalizacji postaw mogącej przerodzić się w akty terrorystyczne na terytorium UE i poza jej granicami. Pierwszym obszarem działań jest opracowywanie krajowych strategii na rzecz zapobiegania radykalizacji postaw, przede wszystkim przez państwa członkowskie nie posiadające tych strategii. Pomagają one lepiej zrozumieć różne grupy społeczne, poznać drażliwe kwestie i problemy, a także analizować ryzyko radykalizacji⁵⁴. Jako następną sferę działania wskazano konsolidację wiedzy fachowej, tak aby zainteresowane podmioty mogły wykorzystywać wszelkie dostępne informacje dotyczące sposobów walki z radykalizacją. KE dąży do wzmocnienia roli sekretariatu sieci upowszechniania wiedzy o radykalizacji postaw (*Radicalisation Awareness Network* –

⁴⁹ Zob. tamże, s. 24.

⁵⁰ Zob. tamże.

⁵¹ Zob. *Council conclusions calling for an update of the EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*, Luksemburg, 6-7 czerwca 2013 r., http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/137397.pdf.

⁵² Zob. Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Zapobieganie radykalizacji prowadzącej do terroryzmu i brutalnego ekstremizmu: Wzmocnienie działań Unii*, Bruksela, 15 stycznia 2014 r., COM(2013) 941.

⁵³ Zob. tamże, s. 3.

⁵⁴ Zob. tamże, s. 5.

RAN) i przekształcenia go we wspólne centrum informacji i wiedzy, które wspierałoby państwa członkowskie i KE w wdrażaniu propozycji dotyczących zapobiegania radykalizacji postaw; stanowiłoby centrum wymiany dobrych praktyk w tym zakresie i wymiany kontaktów między ekspertami oraz pełniłoby funkcję ośrodka koordynującego inicjatywy związane z zapobieganiem radykalizacji postaw⁵⁵. Łączy się to z kolejnym polem aktywności, jakim jest upowszechnienie i lepsze dostosowanie sieci RAN do potrzeb państw członkowskich. Rozpoczęcie działalności RAN w 2011 r. było sposobem wsparcia i połączenia specjalistów działających na tzw. pierwszej linii w zapobieganiu radykalizacji postaw prowadzących do brutalnego ekstremizmu w Europie. Powstanie sieci miało ułatwić wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk między specjalistami, rozszerzając najlepsze sposoby działania pomiędzy kraje członkowskie, wpływając na podniesienie świadomości i wiedzy w ramach nowych grup praktyków⁵⁶. Jako kolejny punkt działalności wskazano szkolenie specjalistów, którzy będą zapobiegać radykalizacji postaw, przeznaczone przede wszystkim dla osób znajdujących się na pierwszej linii frontu, a często nie rozpoznających rozpoczynających się procesów radykalizacji. Celem jest podniesienie poziomu wiedzy i zrozumienia złożoności tych zjawisk wśród pracowników, którzy zajmują się osobami lub grupami zagrożonymi radykalizacją⁵⁷.

Rozwój „strategii wyjścia”, które pomagają osobom opuszczać brutalny ekstremizm i ugrupowania terrorystyczne jest następnym obszarem aktywności UE. Strategie wyjścia różnią się między sobą, gdyż zakładają różnorodne cele, dostosowane do indywidualnych potrzeb poszczególnych grup lub osób. Oferują one opiekę mentorską, ale także socjalną, ekonomiczną i psychologiczną. Strategie te powinny mieć szeroki kontekst społeczny, obejmując rodziny radykalizujących się osób i ich środowisko społeczne, które jako pierwsze zauważa radykalizację⁵⁸. Ponadto, muszą mieć charakter wielopodmiotowy i długoterminowy, aby działania deradykalizacji (odrzućenie zarówno przemocy, jak i leżącej u jej podstaw ideologii) i demobilizacji (wykluczenie przemocy, ale bez odrzucenia ideologii) przyniosły spodziewane efekty⁵⁹. Programy są niedostępne w wielu państwach członkowskich, co utrudnia skuteczną walkę z radykalizacją postaw.

Następnym założeniem jest wzmocnienie współpracy ze społeczeństwem obywatelskim i sektorem prywatnym w rozwiązywaniu problemów radykalizacji w internecie. Nowoczesne technologie i internet ułatwiają szerzenie propagandy skrajnych ugrupowań, nienawistnych treści i ekstremistycznych poglądów. Ponadto osoby zradykali-

⁵⁵ Zob. tamże, s. 5-6.

⁵⁶ Zob. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-40_en.htm.

⁵⁷ Zob. Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Zapobieganie radykalizacji prowadzącej do terroryzmu ...*, dz.cyt., s. 7.

⁵⁸ Zob. tamże, s. 8.

⁵⁹ Zob. tamże.

zowane za pomocą internetu mogą łatwo porozumiewać się ze sobą, a także zdobywać materiały i przesłania religijnych fanatyków. Zwalczanie ekstremistycznych treści w internecie to nie tylko ich blokowanie i usuwanie, ale również tworzenie przeciwnych, pozytywnych przesłań. Szczególnie istotne są sygnały od obywateli – ofiar zamachów terrorystycznych i ich rodzin, a także przekazy byłych ekstremistów⁶⁰. Ofiary ataków terrorystycznych są najbardziej wiarygodne a ich świadectwa wywierają o wiele większy wpływ na radykalizujące się osoby aniżeli działalność wielu organizacji. Ważnym jest wsparcie takich osób, które o wiele skuteczniej mogą komunikować się osobami mającymi problem z postawami radykalnymi⁶¹. W coraz większym stopniu radykalizacja poglądów i przystępowanie do ugrupowań terrorystycznych ma miejsce wśród osób młodych, dlatego tak ważna jest intensyfikacja działań wpływających na wzrost krytycznej postawy wobec ekstremistycznych ideologii w tej grupie wiekowej. „Sieć RAN wskazała na dialog międzykulturowy i kontakty osobiste między młodymi ludźmi jako główną metodę tworzenia odporności na ekstremistyczną propagandę. Do promowania pozytywnych postaw przyczynia się również zaangażowanie obywatelskie i uczestniczenie w życiu społecznym”⁶².

Dziewiątym obszarem działania jest poszerzenie badań dotyczących tendencji w zakresie radykalizacji postaw i przystępowania do organizacji terrorystycznej oraz oceny istniejących praktyk. Zrozumienie czynników i podstaw ekstremistycznego działania jest kluczem do zapobiegania, dlatego istotny wydaje się rozwój badań dotyczących tych kwestii⁶³. Ostatnim, wskazanym polem aktywności jest zacieśnianie współpracy z państwami trzecimi, gdyż procesy radykalizacji zachodzą nie tylko wewnątrz UE, ale i poza jej granicami⁶⁴.

Po zamachu w redakcji tygodnika *Charlie Hebdo*, a posiedzeniu Rady do Spraw Zagranicznych w Brukseli 9 lutego 2015 r. podkreślono, że zamachom terrorystycznym może przeciwstawić się jedynie współpraca międzynarodowa i zdecydowane działania na szczeblu krajowym. Choć za zwalczanie terroryzmu odpowiadają przede wszystkim państwa członkowskie, to jednak UE podejmuje działania na szczeblu ponadnarodowym, których celem jest zapobieganie aktom terrorystycznym, w szczególności poprzez przeciwdziałanie radykalizacji postaw i werbowaniu do ugrupowań terrorystycznych, walkę z finansowaniem terroryzmu oraz eliminowanie czynników sprzyjających działalności grup terrorystycznych. W tym kontekście podjęto decyzję o intensyfikacji działań na rzecz: zwalczania terroryzmu poprzez wzmocnienie partnerstwa z kluczowymi krajami;

⁶⁰ Zob. tamże, s. 9.

⁶¹ Zob. tamże, s.10.

⁶² Tamże, s. 11.

⁶³ Zob. tamże, s. 12.

⁶⁴ Zob. tamże, s. 13.

wzmocnienia zdolności ochronnych; przeciwdziałania radykalizacji postaw i brutalnemu ekstremizmowi; promowania współpracy międzynarodowej oraz eliminowania czynników wpływających na wzrost tendencji radykalnych tj. konflikty⁶⁵.

W komunikacie KE z 2010 r. dotyczącym najważniejszych osiągnięć i przyszłych wyzwań związanych z przeciwdziałaniem terroryzmowi⁶⁶ wskazano, że w każdym z czterech filarów walki z terroryzmem osiągnięto pewne sukcesy tj.: przyjęcie szczególnej strategii UE w zakresie radykalizacji postaw i rekrutacji terrorystów; zintegrowanie systemu zarządzania granicami zewnętrznymi; poprawę bezpieczeństwa cybernetycznego i transportu; udoskonalenie ochrony infrastruktury krytycznej; usprawnienie wymiany informacji między organami ścigania i władzami sądowymi w państwach członkowskich; udoskonalenie działalności Europolu; ustanowienie przepisów prawnych związanych z problemem finansowania terroryzmu; opracowanie europejskiego instrumentu ochrony ludności⁶⁷.

Problem terroryzmu inspirowanego religijnie został poddany analizie w raporcie Europolu TE-SAT 2014 (*The EU Terrorism Situation and Trend Report*). Przykładowo w roku 2013 państwa członkowskie UE nie zgłosiły żadnych ataków terrorystycznych specjalnie sklasyfikowanych jako religijnie inspirowany terroryzm, jednak dwa akty dokonane na terytorium UE miały takie znamiona⁶⁸. Wykryto i aresztowano wielu członków organizacji mających podłoże fundamentalnie islamistyczne, działających na terenie UE, którzy posiadali broń i materiały do produkcji improwizowanych urządzeń wybuchowych⁶⁹. Wiele aresztowań mających miejsce na terytorium państw członkowskich UE, które dotyczyły działalności terrorystycznej inspirowanej religijnie, odnosiło się do osób rekrutowanych poza granicami UE⁷⁰. UE staje się miejscem werbowania bojowników, którzy będą działać zarówno na terytoriach państw członkowskich, jak i poza ich granicami, oraz polem działania powracających ze szkoleń obozowych np. w Syrii obywateli europejskich. Ponadto narastającym zagrożeniem jest istnienie wielu naśladowców grup terrorystycznych, takich jak "Emirat Kaukaski", organizacji, które służą jako obszar finansowania, logistyki i rekrutacji oraz grup, które werbują nielegalnych imigrantów i wysyłają ich do obozów szkoleniowych w Afganistanie, Czeczeni czy

⁶⁵ Zob. *Konkluzje Rady w sprawie zwalczania terroryzmu. Posiedzenie Rady do Spraw Zagranicznych Bruksela 9 lutego 2015 r.*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>

⁶⁶ Zob. Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego Rady „Unijna polityka przeciwdziałania terroryzmowi: najważniejsze osiągnięcie i nadchodzące wyzwania*, Bruksela 20 lipca 2010 r., KOM(2010) 386.

⁶⁷ Zob. tamże.

⁶⁸ Zob. Europol, *EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2014*, European Police Office, 2014, s. 21.

⁶⁹ Zob. tamże.

⁷⁰ Zob. tamże, s. 22.

Iraku⁷¹. Kolejnym zagrożeniem jest propaganda środowisk skrajnie fundamentalistycznych w internecie, która nawołuje do działalności terrorystycznej zarówno na terytorium UE, jak i poza nią. Przykładem jest propaganda somalijskiej grupy HSM, która świętowała zabójstwo w Woolwich, zachęcając do większej ilości ataków "indywidualnego dżihadu" w Wielkiej Brytanii⁷². Realne niebezpieczeństwo stwarzają także osoby i grupy podróżujące z UE do innych, konfliktowych regionów świata, gdyż mogły one ulec radykalizacji lub pozyskać umiejętności i kontakty umożliwiające w przyszłości prowadzenie działań terrorystycznych.

5. *Uwagi końcowe*

Wzmocnienie współpracy po 2004 r. w zakresie walki z terroryzmem inspirowanym religijnie przyniosło pozytywne efekty, w szczególności poprzez usprawnienie współpracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i wymiar sądowniczy. Jednak pomimo wielu sukcesów UE związanych z zapobieganiem działalności terrorystycznej ze strony islamskich ekstremistów, zjawisko radykalizacji i brutalnego ekstremizmu, prowadzące do aktów terroru, pozostaje jednym z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa UE. Wzrastająca ilość postaw skrajnie fundamentalistycznych wśród młodych osób zwiększa ryzyko dokonywania ataków terrorystycznych, w głównej mierze ze strony tzw. samotnych wilków. Główny ciężar walki z terroryzmem nakłada się na państwa członkowskie, jednak aktywność ekstremistycznych ugrupowań islamskich, propagujących akty terroru jako metody walki, wymaga wspólnego działania całej wspólnoty europejskiej. Wydaje się jednak, że państwa UE nie są gotowe do większych – niż obecnie funkcjonujące – posunięć tj. centralizacja polityk antyterrorystycznych. Wspólne działania na poziomie UE bazujące na czterech filarach walki mają stanowić skuteczny system ochrony przed zamachami terrorystycznymi. Kluczowy nacisk kładzie się na zapobieganie, czyli wyeliminowanie radykalizacji postaw, zwłaszcza wśród dorastających pokoleń. Jednak nie są to działania wystarczające. Pomimo tego, że UE dąży się do usprawnienia już funkcjonujących rozwiązań, próbując dostosować je do ewoluujących form terroryzmu, problemem pozostaje brak pełnej konsolidacji, wynikającej z m.in. odmiennej sytuacji poszczególnych państw członkowskich w zakresie polityki migracyjnej. Brak pełnej koordynacji i niewystarczające regulacje prawne ograniczają działalność służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne, czego przykładem jest to, że wiele ataków terrorystycznych motywowanych religijnie zostało przeprowadzonych przez osoby wcześniej inwigilowane przez właściwe służby. Obecne rozwiązania funk-

⁷¹ Zob. tamże, s. 22.

⁷² Zob. tamże, s. 23.

cjonujące na poziomie UE nie eliminują problemu, a narastająca radykalizacja postaw prowadząca do brutalnego ekstremizmu będzie coraz większym zagrożeniem dla funkcjonowania PWBIS.

The European Union towards terrorist actions of Radical Islamic Fundamentalism

In recent years, terrorist attacks, which have taken place on the territory of the European Union, had a religious ground, mostly related to the fundamental currents of Islam. The growing strength of radical Islamic fundamentalism will be one of the greatest threats and challenges to the Area of Freedom, Security and Justice of the EU. This article aims to identify the factors, which contributed to the increased activity of Islamic extremists in the EU and present the activities undertaken by the EU in the fight against religiously inspired terrorism, which is the method of operation of the fundamentalist extremist groups. The background for the analysis will be terrorist attacks that have taken place in Madrid and London and at the editorial office "Charlie Hebdo" in Paris.